

Handläggare
Katarina Munier
Telefon: 08-50825465
Malin Torberger
Telefon: 08-50825162

Till
Socialnämnden
2022-01-25

Promemoria om nya könstillhörighetslagar

Svar på remiss från kommunstyrelsen, Dnr KS 2021/1404

Förvaltningens förslag till beslut

Socialnämnden godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande som svar till kommunstyrelsen på remiss avseende PM om nya könstillhörighetslagar.

Fredrik Jurdell
Socialdirektör

Veronica Wolgast Carstorp
Bitr. förvaltningschef

Sammanfattning

I en promemoria (S2021/07285) *Utkast till lagrådsremiss, Vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen och ändring av det kön som framgår av folkbokföringen* presenteras förslag till två nya lagar avseende Vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen respektive Ändring av det kön som framgår av folkbokföringen, vilka avses ersätta lagen (1972:119) om fastställande av könstillhörighet i vissa fall samt följdändringar i berörda författningar. Förslagen innebär att processen för ändring av det kön som framgår av folkbokföringen särskiljs från processen för kirurgiska ingrepp i könsorganen. En ändring av det kön som framgår av folkbokföringen ska som huvudregel bygga på självbestämmande och vara enkel och transparent. En person som har fyllt 12 år ska efter ansökan få ändra det kön som framgår av folkbokföringen.

Bakgrund

Kommunstyrelsen har till socialnämnden remitterat Promemoria om nya könstillhörighetslagar för yttrande. Övriga remissinstanser är stadsledningskontoret samt Skarpnäcks, Spånga-Tensta och Södermalms stadsdelsnämnder. Remissvaret ska vara kommunstyrelsen tillhanda senast 2022-01-25.

för fastställelse av ändrad könstillhörighet i könstillhörighetslagen. Betänkandet Juridiskt kön och medicinsk könskorrigering (SOU 2014:91) behandlades av socialnämnden efter remiss från kommunstyrelsen i ett tjänsteutlåtande 2015 (Dnr 1,7.1.-177/2015) som i stort gav stöd åt förslagen att bland annat införa två lagar som delade upp processen i två delar – en medicinsk och en juridisk/administrativ.

Regeringen remitterade två promemorior till Stockholms stad i slutet av april 2018, dels Vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen (Ds 2018:11) och dels Ändring av det kön som framgår av folkbokföringen (Ds 2018:17). Den senare synes med anledning av den osedvanligt korta remisstiden inte ha besvarats av Stockholms stad. Efter lagrådsremiss 2018-08-30 behandlades författningsförslagen 2018-10-23 av Lagrådet som avstyrkte förslagen, motiverat av den alltför korta remisstiden och otillräcklig behandling.

Efter ytterligare beredning av ärendet i regeringskansliet utarbetades ett reviderat utkast till lagrådsremiss som sändes ut på remiss 2021-11-09 i form av den aktuella promemorian.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom avdelningen för stadsövergripande sociala frågor. Förvaltningsgruppen har behandlat ärendet 19 januari 2022. Rådet för funktionshinderfrågor har haft möjlighet att behandla ärendet 20 januari 2022.

Ärendet

I promemorian föreslås att två nya lagar ska ersätta lagen (1972:119) om fastställande av könstillhörighet i vissa fall samt föreslår följdändringar i andra lagar. Detta yttrande behandlar endast de delar av promemorian som gäller lagen om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen.

Ändringen av det kön som framgår av folkbokföringen utgår från den enskildes rätt att definiera sin könstillhörighet, det vill säga den egna upplevelsen av att vara pojke eller man, flicka eller kvinna eller att tillhöra inget eller något annat kön.

Psykisk ohälsa och suicidalt beteende är vanligare bland transpersoner än befolkningen i övrigt och att rätten att själv definiera sin könstillhörighet är ett sätt att främja hälsa och förebygga ohälsa bland personer i gruppen. Antalet unga och sårbara patienter har ökat kraftigt i könsdysforivården de senaste åren, det saknas dock kunskap om orsakerna.

Enligt gällande lag, Könstillhörighetslagen (1972:119) kan ändring av det kön som framgår av folkbokföringen inte komma i fråga före 18 års ålder utom vid medfödd avvikelse i könsutvecklingen.

De förslag som lämnas i promemorian har som huvudsyfte att:

- processen för ändring av det kön som framgår av folkbokföringen avskiljs från regleringen av kirurgiska ingrepp i könsorganen.

Författningsförslaget om en ny lag benämnd lagen om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen innebär i korthet följande:

- En ändring av det kön som framgår av folkbokföringen ska bygga på rätten att få sin könsidentitet rättsligt erkänd, kunna genomföras på ett enkelt och transparent sätt som utgår ifrån självbestämmande.
- Var och en, såväl vuxna som barn som har fyllt 12 år, ska ha rätt att ändra det kön som framgår av folkbokföringen.
 - o För barn och unga under 18 år gör vårdnadshavarna ansökan med skriftligt samtycke av barnet.
- En ändring i folkbokföringen ska kunna ske utan någon prövning av könsidentiteten vid en första ansökan om ändring.
- Tidigast efter fyra månader ska en ansökan om ändring kunna beviljas av Skatteverket om sökande begär det.
 - o Om ansökan inom sex månader från det att ansökan kom in inte har bekräftats av den sökande förfaller ansökan.
- En ansökan ska göras skriftligen och lämnas vid personlig inställelse hos Skatteverket.
- Den som tidigare har beviljats ändring ska kunna ansöka om förnyad ändring om hen upplever att det kön som framgår av folkbokföringen vid den aktuella tidpunkten inte stämmer överens med könsidentiteten, och efter ansökan hos Socialstyrelsen med en prövning av könsidentiteten, beviljas en ändring på nytt.
- Den som ansöker om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen får inte vara registrerad partner.
- Beslut enligt denna lag får överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

Folkbokföringen

Den nya lagen ska endast reglera möjligheten att ändra det kön som framgår av folkbokföringen, inte vilka könskategorier som framgår av folkbokföringen. Det är således inte möjligt att registrera ett tredje kön som vissa remissinstanser har framfört önskemål om.

Uppgift om kön omfattas inte av uppgifter som får registreras i lagen om personuppgifter, men däremot framgår uppgift om kön indirekt av folkbokföringen genom det person- eller samordningsnummer som registrerats för en person.

Det nya numret kommer att kopplas till det tidigare, men därefter vara det personnummer som gäller för personen i folkbokföringen. Ett personnummer som tidigare tillhört en person kan inte återtas vid en eventuell andra ändring av det kön som framgår i folkbokföringen. Vid upprepade ändringar är det inte möjligt att se en hänvisning mellan det första och det tredje personnumret.

Prövning av könsidentiteten

Prövningstiden vid en första ansökan, fyra månader och prövning av könsidentiteten är delvis ämnad att även motverka missbruk av möjligheten att enkelt byta personnummer genom en ansökan om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen.

Upprepade personnummerändringar kan dock enligt vissa remissinstanser innebära allvarliga olägenheter för användare av folkbokföringsuppgifter eftersom det kan få till följd att personer i interna register såsom socialregistret kan förekomma med dubbla identiteter.

Formuleringen i lagförslaget ”kan antas att sökanden kommer att leva i denna könsidentitet även i framtiden” anger att det inte ställs krav på att personen har en flera år lång upplevelse och har genomgått en väldokumenterad utredning, utan att det är fråga om en framtidsytande sannolikhetsbedömning.

Under rubriken *Kriterier för prövning av könsidentiteten* anges att beslutsunderlaget för en prövning av könsidentiteten därför bör kunna bestå av ett intyg från exempelvis psykiatriker, psykolog, skolkurator eller landstingsknuten kurator eller samtalsterapeut, utfärdat efter en eller några samtalskontakter. Prövning av könsidentiteten bör även kunna bidra till att fånga upp individer som kan behöva stöd i frågor och tankar kring sin könsidentitet.

Barn

Det är enligt promemorian inte ovanligt att barn uttrycker att de har, eller vill ha, ett annat kön än det som framgår av folkbokföringen. Det innebär dock inte att detta önskemål är bestående för alla barn som ger uttryck för detta. Barn kan därför ha behov av stöd i denna process.

Promemorian framhåller att det kan föreligga behov av stöd till barnet och vårdnadshavare i processen och anger att det är viktigt

att vårdnadshavare kan få information och rådgivning om hur barnet kan stöttas på bästa sätt och att vårdnadshavarna vid behov har tillgång till stöd för att kunna fatta ett välinformerat beslut till barnets bästa. De har en möjlighet att vända sig till hälso- och sjukvården för information och stöd i frågor som rör barnets könsidentitet.

Promemorian framhåller vidare att socialnämnden enligt 5 kap. 1 § 1 socialtjänstlagen (2001:453) ska verka för att barn och unga växer upp under trygga och goda förhållanden och att socialtjänsten vid behov kan ge stöd till vårdnadshavare. Hur detta stöd från socialtjänsten ska utformas, vad det förväntas innebära och förutsätta konkretiseras dock inte vidare i promemorian.

Barnkonventionen

I barnkonventionen uppställs ingen åldersgräns för när barnet kan ge sitt samtycke till byte av identitet och exempelvis namnbyte. Möjligheten att ändra det kön som framgår av folkbokföringen så att det bättre återspeglar könsidentiteten har stor betydelse för barns uppväxt, hälsa, välmående och förutsättningar att delta i samhällslivet under ungdomsåren men även för resten av livet.

Möjligheten att få sin könsidentitet rättsligt erkänd uppfyller ett antal artiklar i FN:s konvention om barnets rättigheter däribland barnets bästa (art. 3), rätt till utveckling (art. 6), rätt att uttrycka sin mening, skyldigheten att beakta barnets åsikt (art. 12), rätt till privatliv (art. 16), rätt till information (art. 17) samt barnets rätt till bästa möjliga hälsa (art. 24).

Barn under 12 år med medfödd avvikelse

För alla barn, även de under 12 år, som har en medfödd avvikelse i könsutvecklingen, ska det enligt lagförslaget vara möjligt att få ändra det kön som framgår av folkbokföringen. Kraven är att en ändring är i enlighet med utvecklingen av barnets könsidentitet samt krävs med hänsyn till barnets bästa och med beaktande av barnets ålder och mognad. Ansökan ska göras hos och prövas av Socialstyrelsen. För denna målgrupp krävs det att sökanden är folkbokförd i Sverige för att ansökan ska kunna bifallas.

Jämställdhetsanalys

Ett förenklat förfarande för att ändra det kön som framgår i folkbokföringen kan väcka farhågor om att könsuppdelad offentlig statistik blir missvisande, eftersom statistiken ändras om personer ändrar vilket kön som framgår i folkbokföringen. Detta resoneras också kring i promemorian. Där framhålls, bland annat från SCB, att antalet personer det handlar om som kommer att göra denna förändring är så pass litet i statistikhänseende att det inte kommer ha inverkan på statistiken. Förutsättningarna att fatta beslut som

främjar jämställdhet utifrån könsuppdelad statistik bedöms därmed inte påverkas. Vidare lyfts en farhåga att möjligheten att ändra vilket kön som framgår i folkbokföringen skulle kunna missbrukas, exempelvis för att få tillgång till miljöer där endast kvinnor får vistas. Det tar dock minst fyra månader att göra förändringen och en ändring innebär också stora administrativa utmaningar för den enskilde. Det är heller inte möjligt att återfå sitt gamla personnummer när man en gång har bytt. Detta sammantaget bedöms i promemorian innebära att risken för missbruk i detta avseende är liten. Liknande lagstiftning finns sedan några år i Norge och Danmark och där har man inte sett negativa effekter för jämställdheten enligt promemorian. Utifrån ovanstående bedöms inte de föreslagna lagändringarna ha någon väsentlig inverkan på jämställdheten.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Förvaltningen är positiv till förslagen i detta utkast till lagrådsremiss och finner att de föreslagna författningsändringarna stärker den enskildes rätt till självbestämmande och att processen i sin helhet blir tydligare och transparent.

Det är välkommet att med föreslagna nya lagar separera frågan om den enskilda personens självupplevda könsidentitet och behovet av en enkel administrativ ändring i folkbokföringen från kirurgiska ingrepp och den sökandes kroppsliga tillstånd.

Förslaget till lagen om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen uppfyller många artiklar i och är i linje med barnkonventionens intentioner, vilket är av stor betydelse för barns uppväxt, hälsa, välmående och utveckling. En ändring av det kön som framgår av folkbokföringen är ett reversibelt beslut. Förvaltningen anser att det är förenligt med barnets bästa att öka barnets möjlighet till en juridisk könstillhörighet som stämmer överens med barnets upplevda könstillhörighet.

Riskerna för olägenheter för myndigheter och för eventuellt missbruk är enligt förvaltningen med den föreslagna regleringen överlag hanterbara och acceptabla utifrån den enskildes rätt till självbestämmande och behoven av enkel och transparent process för att tillgodose dessa värden. En risk som förvaltningen ändå vill lyfta gäller möjligheten att se kopplingen till en persons tidigare personnummer. Om en person har ändrat vilket kön som framgår i folkbokföringen två (eller fler) gånger, och därmed har haft tre olika personnummer, kommer det enligt förslaget endast vara möjligt att se kopplingen mellan det nuvarande och det närmast föregående, det vill säga mellan personnummer nummer två och tre. Det framgår vidare att Skatteverket sedan kan leta genom historiken och

via personnummer nummer två hitta nummer ett, och så vidare. Det framgår dock inte om socialtjänsten kommer att kunna se mer än det nuvarande personnumret och i så fall om det enbart blir det närmast föregående eller om även socialtjänsten kommer kunna följa historiken bakåt. Om socialtjänsten inte kan se hela historiken innebär det att man inte kan se om en person har varit aktuell hos socialtjänsten tidigare, man kan inte heller se eventuella tidigare orosanmälningar för ett barn. Detta ser förvaltningen är en risk då det bland annat försvårar bedömningar när en orosanmälan inkommer.

Förvaltningen vill bestämt avvisa resonemangen i förslaget liksom tolkningen av socialtjänstlagen (2001:453) om socialnämndens roll för att erbjuda stöd till vårdnadshavare och barnet vid behov i dessa processer. Socialtjänsten behöver förvisso ha viss kunskap om könsdysfori, men frågan är inte tillräckligt utredd och tillfredsställande beskriven för att förvaltningen ska kunna ta ställning till och bedöma vilka krav det är som promemorian och författningsförslaget anger ska kunna ställas på socialtjänsten. Ett beslut om att ansöka om att byta kön i folkbokföringen bör vara noga genomtänkt. Frågan om barnets och vårdnadshavares behov av information och stöd och från vilken instans behöver därför utredas vidare. Förvaltningen anser att ansvaret lämpligen bör ligga hos hälso- och sjukvården.

Bilagor

Promemoria om de nya könstillhörighetslagarna

Följebrev Promemoria om de nya könstillhörighetslagarna, KS
2021/1404